

Grootser dan ik

Suzanne Brink

Grootser dan ik

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 3656 0

© 2016 Suzanne Brink

Omslagontwerp Bloemendaal & Dekkers

Omslagillustratie © Trinette Reed/Stocksy

Foto auteur © Ruud Pos

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Baby, look at me and tell me what you see
You ain't seen the best of me yet
Give me time, I'll make you forget the rest
I got more in me, and you can set it free
I can catch the moon in my hand
Don't you know who I am?
Remember my name

Irene Cara, 'Fame'

Ooit zou alles anders worden. Daarom was ik opgestaan, had brood gesmeerd en was naar school gefietst. Vijftien kilometer heen en vijftien kilometer terug met een stop bij de HEMA in Hoofddorp om een zak karamels te kopen. Volhouden vrat energie. Afgepeigerd ging ik elke avond naar bed.

7

Op mijn elfde spon ik mij in in een cocon. Ik keek, zat roerloos en zweeg. De wereld om me heen was de mijne niet. Sporadisch drongen zinnen tot me door.

‘Jij bent lelijk.’ Maurice die schooltassen van driehoog naar beneden gooide.

‘Pak die bal dan, trut.’ Zeilmeisje Renate bij gym.

Maar ik liet niet merken dat ik het hoorde. Onuitgesproken verwachtingen van een weerwoord leerde ik negeren.

Mijn ouders stelden in de eerste maanden van mijn stille jaren nog vragen, maar ze werden steeds omzichtiger. Ze ondervroegen anderen: had ik soms iets gezegd? Ze doorzochten tassen en laden. God wist alles, alleen tegen God sprak ik, maar God zweeg als het graf. Op een verjaardagsfeest hoorde ik mijn tante tegen mijn moeder zeggen dat het de leeftijd was.

Ik haalde cijfers tussen de vijf en de zes, maakte schetsen in de kantlijn, las boeken onder de tafel, negeerde mijn klasgenoten. Er zat een dummy van mij in de klas, een sculptuur van vlees en bloed met dezelfde maten en vormen en zelfs een kloppend hart. Maar mijn geest was gevlogen, schoot van de sterren naar mierenhopen en onderzocht de stof waar het leven van gemaakt was.

- 8 Er was een wereld waarin ik naadloos zou passen. Er wachtte mij een feest van herkenning. Ik ving glimpen op van die wereld als ik muziek luisterde en boeken las. Soms werd ik geraakt door een melodie of een uitspraak die me uit het hart gegrepen was. Of een film op televisie bevatte een boodschap voor mij alleen. Een zangeres zei: 'Ik denk niet met veel plezier aan mijn jeugd terug. Weglopen op vijftienjarige leeftijd was het beste wat ik kon doen. Ik heb het even moeilijk gehad, maar het is niets vergeleken bij wat ik daarvoor te verstouwen had.'

Ik putte hoop uit boeken en films over jong talent dat zich een weg vocht uit belabberde omstandigheden. Hun ouders waren gescheiden en er was geen geld omdat vader alles verzoop of vergokte of een combinatie van beide. Moeder schold ze verrot of was manisch-depressief. Hun broertjes en zusjes groeiden op voor galg en rad. De omgeving waarin ze opgroeiden was er een van rotting, stoelen zonder poten en te grote broeken met gaten. Ze liepen op afgetrapte schoenen over bergen kapotte tv's en opengescheurde vuilniszakken. Het enige geluk dat ze hadden was dat ze ergens heel

erg veel van hielden. Hun passie hield hen op de been. De een verloor zich in de muziek, een ander danste tot ze erbij neerviel. Klagen deden ze nooit. Er was niet eens iemand om tegen te klagen. Er viel niks op te lossen. De problemen ontvluchten en het geluk zoeken op een andere plek was de enige optie. Ze bezorgden kranten om balletschoenen of gitaarsnaren bij elkaar te sparen en stippelden in alle stilte hun eigen pad uit. Ze werden voor gek versleten of hooguit gedoogd met hun obsessies, maar uiteindelijk had de rest ongelijk. Onherroepelijk kwamen ze waar dan ook iemand tegen die in hen iets magistraals zag. Die kwam naar hen toe en deed hun een voorstel. Het kon een docent zijn of een filmmaker die dat laatste beslissende zetje gaf tot een leven vol glorie en faam.

9

Het allerbelangrijkste was dat je in jezelf bleef geloven. Als iedereen altijd maar naar zijn decaan zou luisteren, kon je de wereld wel opdoeken.

Mijn oeuvre bestond uit rijk geïllustreerde vakantiedagboeken, gedecoreerde jampotten, een prentenboek over twee buurmeisjes, legio nageschilderde foto's van rashonden, en recentere van meisjes met zonnehoeden aan zee. Op dagen dat de regen tegen de ramen striemde en de pony met hangende kop onder het afdak stond te wachten, schilderde ik zonnige meisjes in lange, lichtblauw gestreepte jurken. Hun voeten stonden in de branding. Met één hand pakten ze een punt van hun jurk vast en met de andere voorkwamen ze dat hun strooien zonnehoed met lint wegwoei.

Ik verzamelde poses. Uit tijdschriften knipte ik dromerige vrouwen, een paar mannen voor de achtergrond en stranden met schepen in de verte om na te tekenen.

De meisjes met zonnehoeden aan zee werden een reeks. Ik maakte er een paar op verzoek. Voor een nichtje van mijn vriendin Corinne, het buurmeisje van een tante en iemand uit de kerk.

10 Maar ik wist ook wel dat ik bij de Amsterdamse Gerrit Rietveld Academie niet aan hoefde te komen met meisjes met zonnehoeden aan zee. Of met gedecoreerde jampotten. Van de brochure van de academie kreeg ik het gevoel dat ik zelfs helemaal niet welkom was. Je moest een schuur aan werk hebben en met alle materialen van de wereld alles hebben uitgeprobeerd. Amsterdam had het liefst studenten die al jaren aan de weg timmerden, drop-outs met rijke ouders. Uit alles sprak dat de toelatingscommissie gruwde van het idee zich op zoek naar ontkiemend talent een weg te moeten vreten door een schoenendoos vol schetsen op hobbypapier.

Vandaar Utrecht. Bus 140. Een uur en een kwartier.

In de weken voor het toelatingsexamen van de Utrechtse kunstacademie stak ik al mijn tijd in tekenen met naast mij bibliotheekboeken over grote kunstenaars. Ik zat met mijn tekenblok voor het raam van mijn zolderkamer en schetste de contouren van het uitzicht, mijn vaders wilde landje waarop de pony van het overbuurmeisje graasde. Daarachter de weg omhoog naar het rijtje huizen dat op de dijk stond. De pony heette Jos, een huilerig dier dat uren met zijn kop naar beneden stond te wachten op het buurmeisje. Ze kwam

bijna elke dag om hem te borstelen. Als ze kop aan kop stonden, leek het of ze samen huilden.

Ik denk dat ze zich onbespied waande.

Rechts van de pony in zijn weitje, omheind met bramenstruiken en hoge bomen, kon ik nog een stuk kas zien. Vroeger kweekte mijn vader daar ook rozen, maar hij was van de rozen afgestapt omdat hij er geen cent aan overhield en verhuurde de kas nu aan mensen die hun caravans 's winters wilden stallen. In de kassen aan de voorkant van het huis, die ik vanuit mijn zolderraam niet kon zien, verbouwde mijn vader suzanne-met-de-mooie-ogen, klimplanten met oranje bloemen met bruine hartjes, erwtenplantjes en klimmende hедера's met vlekkenpatroon op hun bladeren.

11

Liefst tekende ik met oliekrijt, vette felle kleuren die je met je vinger in elkaar over kon laten lopen. Met een in wasbenzine gedoopt penseel egaliseerde ik korrelige stukken zodat het net een olieverfschilderij werd. Ik liet het waaien in mijn uitzicht. Twee vogels buitelden door de lucht. Voor de bomen in de verte zette ik duizenden grote en kleine puntjes.

Ik vulde mijn klassieke groen-zwart gevlekte map met tekeningen van mijn uitzicht, het interieur van mijn kamer en een paar tafelkleedpatronen uit de woonkamer.

De meubels waren oud. Om de kale plekken te bedekken haalde mijn moeder overal kleedjes vandaan. Gehaakt of gebreid, van gordijnstof of een oude slaapzak. Ze bedekte alles met gezelligheid. Vaasje erop. Bloemen erin. Ik tekende de kleedjes ruw na, met donkere, driftige lijnen, zodat

het patroon nauwelijks te herkennen was.

Een vreemd element in het werk was een mapje met vijftien foto's van Corinne en mij. Om te laten zien dat ik van vele markten thuis was, maar meer omdat we ons wilden verkleeden. We hadden onszelf om beurten gefotografeerd in het oude, tochtige huis. Corinne in een oude pyjama van mijn moeder op de brede trapleuning, de lippen licht getuit, een hand op de heup.

12 Corinne: 'Deze broek is toch veel te wijd.'

Ik stak spelden rondom haar in de broek. Ze prikten als ze bewoog. Corinne vond alles goed.

'Ga eens bij dat raam zitten,' beval ik. 'Kin omhoog.' De moeder van Corinne was een nicht van mijn vader. We waren vanzelf vriendinnen geworden. Zij woonde met ouders en broertje boven de interieurstoffenwinkel van haar ouders. Iedereen wilde vriendinnen met Corinne zijn. Ze zag er leuk uit, lachte altijd, was behulpzaam. Net haar moeder, voor wie mensen van heinde en verre naar de winkel kwamen om gordijnroedes en trekstangen te kopen.

Zij en ik waren een lang getrouwd echtpaar. Zij praatte en breide en ik zweeg en droomde van dingen waar ik het met haar niet over kon hebben. Zij wilde tv-kijken, ik plaatjes uit tijdschriften knippen. Zij wilde kwartetten, ik tekenen. Zij wilde een brommer, ik een schildersezal.

We waren het hele huis doorgelopen op zoek naar geschikte locaties. Het huis was groot en hoog. Als het stormde en ik in bed lag voelde ik het heen en weer zwaaien. 'Kan niet,' zei Corinne. Maar het was wel zo.

Voor ons had in het huis een gezin met acht kinderen gewoond, had ik gehoord. Mijn ouders waren niet verder dan vijf gekomen. Ik was de oudste. Wolter was twee jaar jonger dan ik. De tweeling Ineke en Dorien was zeven jaar jonger dan ik. Simon was acht.

De meeste kamers waren nu gevuld. Alleen het zolderkamertje tegenover dat van mij was leeg gebleven op de Black & Decker van mijn vader na. Het raam was er laag. Het dak lekte, onbewoonbaar. Ik kon vanuit dit kamertje in de gaten houden welke auto's op ons terrein stonden. Leveranciers, mijn twee ooms die ook kassen hadden, de groenteman, Bakker Berend, mensen die werk zochten, mannen in korte broeken die hun caravan wegbrachten of op kwamen halen. Iedereen kwam bij ons. Als ik uit school kwam, groette ik kort, te kort om handen te geven, en rende naar zolder.

In de ruimte tussen de beide zolderkamers stonden dozen met kleren die niemand meer pasten, speelgoed dat maar een beetje kapot was, de schimmelende sjoelbak en een tafelvoetbalspel, stuk gekloven blokfluiten, verbogen mondharmonica's en de oude trekharmonica van mijn moeder. De neonbuis knipperde als je hem aandeed, en zong een kort liedje. Het gordijn dat de dozen aan het zicht moest onttrekken was zacht groenachtig blauw met oranje en witte bloemen. Ik liet Corinne daar in haar groene duster voor staan.

Het probleem met Corinne was dat ze lief bleef, hoe vaak ik haar ook vertelde dat ze ongenaakbaar en nors moest kijken. Zittend op bed liet ik haar modetijdschriften zien waarin niemand lachte. Ze probeerde boos te kijken, waarbij ze

haar wenkbrauwen fronste, maar haar mondhoeken bleven krullen. Ik haalde een spiegel voor haar. Giechelen. Het werd niks. Ik vroeg Corinne foto's van mij in de duster te maken. Koel en koud de wereld in kijken was mijn tweede natuur. De kleren waar Corinne in verdrong, zaten mij als gegoten. Zij had dunne polsjes en vingers als stokjes, zoals mijn idool Kate Bush, een tener meisje dat meer haar op haar hoofd had dan vlees op haar botten. Haar liet je geen zware spullen sjouwen.

Ik was groot en gespierd en moest alles zelf doen.

We diepten zonnehoeden met linten op uit een doos en gingen daarmee naar de badkamer met de gebarsten tegels om het gele douchegordijn als decor te gebruiken. Toen mijn vader vertrokken was liepen we naar de kassen en liet ik Corinne daar in een jas met bontkraag liggen op net ingezaaide bedden.

De foto's pakten niet zo goed uit als ik had gehoopt. De rommelige achtergrond speelde de hoofdrol. Wij waren kleurige figuurtjes voor beigegeruit behang en gebarsten vensterbanken. Wat ik er aan glamour in had proberen te steken was opgeslokt door de omgeving.

Misschien had dat wel wat. Misschien zei dat iets.

Op een podium zaten drie mensen in comfortabele fauteuils achter een tafel. Gefronste wenkbrauwen. Armen over elkaar. Voor jou duizend anderen. De kandidaat had weken geoefend op de opdracht. Hij droeg een gedicht voor of trok alles uit de kast om op zijn knieën een denkbeeldige verlief-

de in te palmen. De meeste kandidaten waren gemiddeld. Maar soms gebeurde er iets. De kandidaat viel of stotterde en herstelde zich op miraculeuze wijze. Ineens steeg hij boven zichzelf uit, draaide niet meer braaf zijn lesje af, maar liet iets zien wat de jury nog nooit gezien had. Uit zijn ogen spatte vonken van het innerlijke vuur dat in hem brandde, zó het podium op.

Zo had ik het op televisie gezien.

Ik was natuurlijk geen danser of muzikant. Ik was bang dat ze zouden vragen waarom ik tekende, waarom ik naar de kunstacademie wilde en hoezo had ik het interieur van mijn kamer getekend. Als ik de capaciteiten had om zulke vragen goed te beantwoorden, was ik nooit gaan tekenen. Zo kon je het ook zien.

Op het aanmeldingsformulier voor het toelatingsexamen had ik geschreven dat ik altijd had getekend en geschilderd, prentenboeken had gemaakt en tijdschriften. 'Ik kan niks anders.' Dat laatste was natuurlijk niet waar. Ik kon stekjes steken, planten oppotten, wiskundesommen oplossen, zware dozen sjouwen, broertjes leren lezen, gaten in muren boren en banden plakken. Ik dacht dat ze misschien wilden horen: 'Zonder tekenen ga ik dood,' en het was waar dat ik me soms voorstelde dat ik een arm kind in Afrika was zonder potlood en papier dat de hele dag op het land van zijn ouders moest werken en dat ik me niet voor kon stellen dat dat kind enig sprankje vreugde in zijn leven zou kennen. Dat was waar. Maar van ongeluk ging je maar heel langzaam dood.

Ik had lang voor de spiegel gestaan, de hoge smalle spie-

gel die op de kledingkast buiten mijn kamer hing. Ik liet mijn krullerige, jeukende pony groeien. Tijdelijk had ik een lok die voor mijn linkeroog hing en die ik in ongemakkelijke situaties voor mijn gezicht liet vallen. Ik droeg een oversized lichtblauwe overall met een rood sjaaltje met wilde Karel Appelachtige verfstreken. Mijn ogen waren donker, net als mijn haar. Mensen vroegen of ik Italiaanse voorouders had, maar mijn familie was honkvast en xenofob. Het was al een hele toestand geweest dat mijn vader met een meisje uit Kampen was getrouwd in plaats van, zoals gebruikelijk in zijn familie, met iemand binnen een straal van twintig kilometer. Gods wegen waren ondoorgrondelijk.

Stond hier een kunstenaar? Ik sperde mijn ogen open zodat de vonken van mijn innerlijke vuur zo ver mogelijk spat-ten.

We moesten op lange, harde banken onder hoge plafonds in een donkere gang hun oordeel afwachten. Drie van de vier zouden naar huis gestuurd worden. De stemming was om te snijden en eindelijk ging er dan een deur open, een zware eikenhouten deur waar de vloer van dreunde als hij dichtviel. Iemand droeg een lijst voor met namen van de gelukkigen. Wie zijn naam hoorde, begon uitzinnig naar het plafond te lachen, riep 'Yes!' of sprong op en maakte een vreugdedansje. De rest wachtte gespannen af, beet zijn nagels aan gort en kon niet stoppen met zweten en bibberen tegelijkertijd. En dan waren de namen op, het ritueel was klaar. De boodschapper zou de namen op een prikbord hangen voor

de ongelovigen tot wie het goede of slechte nieuws niet wilde doordringen. En dan stonden we ons voor die lijst te verdringen. Er werd hard gedrongen. Er werd op voeten gestaan, ellebogenwerk. Het was het enige wat je nog kon doen. De verliezers drongen nog harder dan de winnaars. Een deel van de verliezers gaf direct op. Ze gingen wel Nederlands studeren, de horeca in of een jaartje reizen. Andere verliezers herpakten zich. Het was niet over. Ze zouden opnieuw toelatingsexamen doen, in andere plaatsen of volgend jaar. Of ze werden autodidact.

17

Ik wilde beloftes doen aan een god waar ik nog maar half in geloofde. Als ik aangenomen werd, zou ik nooit meer huilen.

Er was geen opgaaf van reden. Met dikke watervaste fluorescerende roze viltstift was 'Toegelaten: Nee' aangekruist.

Ik had ze wel gezien.

Op de gang had ik me tegen de muur gedrukt om hen door te laten. Ze waren uitgerust met gereedschappen als rekenmachines, meetlatten, weegschalen, hakbijlen, tuinscheppen, messen, scheergerei, kettingzagen en zeisen om andermans dromen tot pap te vermalen in de tijd waarin je een band lek stak.

Ik raapte mijn afgewezen tekeningen bij elkaar. 'Dag,' mompelde ik tegen de vrouw bij de uitgang. Die keek slaperig op. Ik had willen zeggen: 'Wacht maar.' Ik had er niet zo geslagen bij willen lopen. Mijn schouders hingen moedeloos aan mijn nek. Ik liep maar wat. Ik zette mijn voet verkeerd op

de rand van het gat en zag mijn voet wankelen. Het volgende moment had ik mijn hand geschaafd en een scheur in mijn jas.

Ik kwam bij een gracht. Onder een grote boom stond een bankje en vandaar staaarde ik naar het troebele water. Een groep eenden dreef schaterend langs. In de struik achter me ritselde stiekem een vogel en aan de overkant rende een meisje joelend een jongen op een fiets achterna. Een auto toeterde.

18

Het was warm en koud tegelijk. Mensen met en zonder jas. Het weer was grillig met een zon die vanachter een wolk tevoorschijn kwam om net zo onverwacht te verdwijnen. Na een kwartier verliet ik het bankje aan het water om een kilometer verder neer te strijken op een ander bankje tegenover het hoofdstukantoor. Ik kon opgepakt en meegenomen worden door willekeurig wie, maar niemand had interesse. Ik zwierf verder, mijn ogen op de stoep gericht en toen ik eindelijk weer opkeek stond ik op een plein aan wat de rand van de stad leek. Vijf meter naast het terras liep een muur die tot aan mijn navel kwam en langs een singel slingerde. Ik drukte me op, plofte op het muurtje neer en zwaaide mijn benen zo hard naar voren en naar achteren dat mijn hielen stuk-sloegen.

Een meisje op het terras rilde theatraal en trok haar jas eerst naar beneden om haar blote onderrug te bedekken en vervolgens omhoog voor haar blote nek. Een krant woei over de weg, richting gracht. De wind was me uit de polder achterna gekomen.

Ik liet me voortwaaien.

Ik kwam uit een gelaten familie. Kerk gaf al generaties lang zin aan het leven, wat had je ergens anders te zoeken? Wie naar de kerk ging was nooit alleen. De rest was ijdelheid. Mijn ouders zouden zeggen: 'Dan ga je toch iets anders studeren.' Alsof de belegen kaas op was en je in plaats daarvan jonge kocht.

Ik keek rond, zocht steun bij iemand of iets. Een leeftijdsloze man met attachékoffertje passeerde. Vrouwen met opgestoken haar, het magerste meisje van de wereld, mannen met leren jasjes, een postbode, sloffende opa's, een sombere jongen met paars haar en een witte hond. Er waren veel onaantrekkelijke levens. Waarom zou het mijne leuker of bijzonderder moeten zijn dan dat van een ander? Omdat ik alleen maar overleefd had dankzij de illusie dat het beter worden zou?

Gympen, skateboarden, plastic tassen. Een rochel viel op straat. Krukken tikten op de tegels rondom een ingezwachtelde witte voet. En toen kwam zij. Ze was kleiner dan ik en een jaar of tien ouder. Vanonder haar pet golfde dik zwart haar tot op haar schouders. Over haar schouder droeg ze een grote, roodleren tas. Haar ogen waren opvallend groen. Ze moest een medium zijn, waarzegster en gedachtelezeres. Het leek of ze naar me glimlachte. Ze zou zwijgend de stoel naast de mijne pakken. We spraken geen overbodige woorden. Er was geen ritueel nodig.

'Wil je nog steeds kunstenaar worden?' vroeg ze.

'Ik ben er de hele dag mee bezig. Het is het enige waarvan

ik denk dat ik het goed kan, beter dan anderen. Het is geen keuze. Het is mijn leven.'

'Geef niet op.'

Ik verzon altijd vrienden en tantes voor wie ik het lievelingsnichtje was, die me hielpen met alles en me veel cadeaus gaven. Het was een tweede natuur geworden. Ik moest uitkijken dat ik niet over verzonnen personen vertelde aan derden.

20 Eenmaal terug in Rijsenhout liep ik direct door naar mijn eigen kamer.

'Hoe ging het?' riep mijn moeder me vanuit de keuken achterna.

'Goeoed,' mompelde ik.